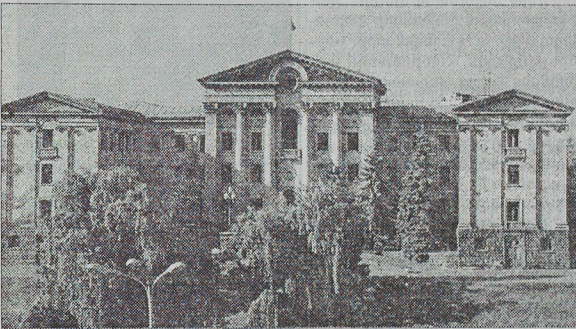

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՄ. ԷԶՄԻԱՇԻՆ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԼԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՆԱԲԱԾԱԹԵՐԹ

Բ րիստոնեայ ԱՅՍԱՆ

Հունիսի 10-ին Հայաստանի Հանրապետության նոր-
բնակիչ Ազգային ժողովի
անդամների նիստին կարո-
ղիկական ընդհանուր փո-
խանորդ գերշ. Տ. Գարեգին
արք. Ներսիսյանն ընդեր-
ցեց Ամենայն Հայոց կարո-
ղիկոսի պարգանք՝ ուղղ-
ված Ազգային ժողովին:

ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԳԱՄԸ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ

Հայրական ամենաքաղցր սի-
նով եւ գնահատանքով ողջունում
ենք Ձեզ բոլորիդ, երբ այս պահին
համախմբվել եք իբրեւ պետա-
կան նոր խորհրդարանի անդամ-
ներ ստանձնելու համար օրինա-
կան եւ իրաւական պարտաւորու-
թիւները բարձրագոյն պատաս-
խանատուութեան աստիճանի
վրայ:

Վստահ եմ որ դուք զգում էք
Ձեր երակների մէջ մեր ժողովրդի
գաղակների երակների տրոփի-
նը: Գիտակցում էք թէ որքա՜ն
լուրջ եւ ծանր պարտաւորութիւն-
ների առաջ էք գտնուում, ձեր
ակամջները լսում են հայ աշ-
խարհի նիւթէլեն եւ հոգեղեն աղ-
բիւրների ձայնը:

Դուք Հայ ժողովրդի պատկերն
էք մեր եւ օտար աշխարհի օրնա-
դրական իշխանութիւնների
առաջ: Ձեր որոշումներն են որ

պիտի օրինազօն կառուցուածք
եւ վարեն դարաւոր այս երկրի
կեանքի եւ զարգացման ընթաց-
քը: Ազգային մեր արժանապա-
տութիւնը ձեզմով պիտի գտնի
իր վաւերական արտայայտութի-
ւնը: Պետութեան կառոյցի դպրոցը
Ազգային ժողովն է, որի հիմնա-
կան դասագիրքը Սահմանադրու-
թիւնն է, ուսման մեթոդը նուիրա-
բերեալ անշահախնդիր աշխա-
տանքն է, ազգային ինքնութեան
եւ անկախութեան խոր հասկա-
ցողութիւնը, ժողովրդին ծառայե-
լու անակարկեկ կամքը:

Հայ Առաքելական Սուրբ Եկե-
ղեցին բնորոշուել է մեր Սահմա-
նադրութեան մէջ որպէս Ազգային
եկեղեցի: Պատմութեան պարտա-
դրանքն է այդ: Ուրանալ կամ բու-
լացնել այդ ինքնընթացը, այդ
ճշմարտութիւնը՝ կը նշանակի ու-
րանալ մեր պատմութեան ուղին

եւ բովանդակութիւնը: Հայց.
Առաքելական Ս. Եկեղեցու Մայր
Աթոռը՝ Ս. Էջմիածին մնում է ձեր
նկրտարանը որպէս քրիստոնեայ
ագգ:

Այս Հոգեւոր Տունը այն օճախն
է որտեղից առաքում ենք ձեզ Մեր
օրինութիւնները եւ Հայրապետա-
կան ողջոյնները եւ շնորհաւորե-
լով ձեզ ջերմօրէն աղօթում ենք
առ Բարձրեայն Աստուած որ օր-
հմի ձեր բոլորին եւ լիառատ յա-
ջողութիւն շնորհի ձեր աշխա-
տանքներին:

Ողջ լեւուրք ի Տէր, զօրացեալ
շնորհօք Սուրբ Հոգւոյն, եւ յաւտ
օրինեալ ի Մեջ. ամեն:

**ԳԱՐԵԳԻՆ Ա
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ
ՀԱՅՈՑ
10 Յունիս 1999
Ս. Էջմիածին**

ՀՈՈՄԻ ՊԱՊԻ ԱՅՅԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԵՏԱԶԳՎԵՑ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա
Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի
որոշմամբ Հռոմի Կաթոլիկ Եկե-
ղեցու պետ Նորին Ս. Օմարյուն
Հովհաննէս-Պողոս Բ պապի այ-
ցը Հայաստան հետաձգվում է
մինչ նոր տնօրինւթյուն:

Վեհափառ Հայրապետը որո-
շումը կայացրել է նկատի առնե-
լով բուժող բժիշկների հանձնա-
րարականը, որով Նորին Սրբու-
թյանը խորհուրդ չի տրվում
ծանրաբեռնված աշխատել, ինչ-
պես նաեւ հունիսի 4-ին Մայր
Աթոռ Սբ. Էջմիածնում գումար-
ված Գերագոյն հոգեւոր խոր-

հրդի նիստի համանման կարծի-
քը:

Հետաձգման առիթով Վեհա-
փառ Հայրապետը խորհրդակ-
ցել է Հայաստանի Հանրապե-
տության նախագահի հետ:

Վեհափառ Հայրապետի սույն
որոշման մասին Վատիկանը
ծանուցվել է Նորին Սրբության
ներկայացուցչի եւ Վատիկա-
նում ՀՀ դեսպանի կողմից:

Հավատացյալ ժողովրդի հետ
մեկտեղ վերստին մեր աղօթքն
ենք հղում առ Աստված՝ Վեհա-
փառ Հայրապետի բարի ապա-
քինման համար:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՊԱՊԱԿԱՆ ՆՎԻՐԱԿԻՆ

Հունիսի 10-ին Մայր Աթոռ Սբ.
Էջմիածնում Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին
Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն
ընդունեց Հայաստանում պապա-
կան նվիրակ, Գլխավորապի տիտ-
ղոսավոր արքեպիսկոպոս գերա-
պայծառ Պիտեր Չուրբրիգիին:

Պապական նվիրակը Հռոմի Կա-
թոլիկ Եկեղեցու պետ Նորին Սր-
բայուն Հովհաննէս-Պողոս Բ
բոլորի անունից շնորհակալութուն
հայտնեց Վեհափառ Հայրապե-
տին՝ եղբայրական հրավերի հա-
մար: Վատիկանի ներկայացուցիչը
նշեց, որ սրբազան քահանայապե-
տը ընթերցում է մտտեցել Վեհա-
փառ Հայրապետի կողմից այցի
հետաձգմանը եւ իր ցավը հայտնել
Նորին Սրբության վատառողջու-
թյան կապակցությամբ:

«Այս օրերին, երբ Հռոմի պապը
հողովապետական այցելւթյամբ
գտնվում է իր հայրենի Լեհաստա-

նում, մշտապես իր աղօթքներում
ներկա են Ամենայն Հայոց կաթո-
ղիկոսն ու Հայաստանը»,- ասաց
պապական նվիրակը:

Իր հերթին Վեհափառ Հայրա-
պետը շնորհակալութուն հայտնեց
Հռոմի Պապի եղբայրական ուշադ-
րության համար եւ իր ողջոյնները
հղեց Նորին Սրբությանը:

Նույն օրը Հայաստանյայց
Առաքելական Եկեղեցու ԱՄՆ
Արեւելյան թեմի առաջնորդ, Վե-
հափառ Հայրապետի հատուկ
ներկայացուցիչ գերշ. Տ. Խաժակ
արք.Պարսամյանը Վարչակալում
անձնակազմ տեսակցութւն է ու-
նեցել Նորին Սրբության Հովհան-
նէս-Պողոս Բ-ի հետ եւ փոխանցել
Վեհափառ Հայրապետի ափսո-
սանքը այցի հետաձգման կապակ-
ցությամբ:

ՄԱՍԼՈՒ ԳԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՄ

Նորին Սրբություն Ամենայն
Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկո-
սի հայրապետական կոնդակով
արքրութան պատիվ է տիտղոս
շնորհվեց Հայաստանյայց
Առաքելական Եկեղեցու Արցա-
խի թեմի առաջնորդ գերշ. Տ.
Պարգեւ եպս. Մարտիրոսյա-
նին:

ԱՐՅԱՆԻ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ Տ. ՊԱՐԳԵՎ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԻՆ ՇՆՈՐՀՎԵՑ ԱՐՔՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏԻՎ

Կիրակի՝ հունիսի 6-ին, Սբ.
Էջմիածնի հիմնադրման տո-
մին, հրմբացա Սբ. Պատարագի,
Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի լու-
սարարապետ գերշ. Տ. Հուսիկ
արք. Սանթրոյանը հանդիսա-
վորապես ընթերցեց եւ հայրա-
պետական սրբատառ կոնդակը
հանձնեց Պարգեւ սրբազանին:

Արքութեան բարձր պատիվը
սրբազան հորը տրվում է ծնն-
դյան 45 եւ առաջնորդութեան
10-ամյակի առիթով:

Լինելով Երեսնամի Բոյոտովի
անվ. ռուսաց եւ օտար լեզուներ
ի իմաստիւտի շրջանավարտ՝
1980 թ. ընդունվել է Սբ. Էջմի-
ածնի հոգեւոր ճեմարան: Աստ-

վածաբանական լրացուցիչ կր-
թւթյուն ստացել է Լեւոնգրադի
հոգեւոր ակադեմիայում, ուր
փայլուն կերպով պաշտպանել է
ավարտական քեզը՝ «Աստված-
անաչույնը՝ ըստ քրիստոնեա-
կան ավանդութեան եւ միստի-
կական ուսմանը» յոգայի,
թեոսոֆիայի եւ անտրոպոսոֆի-
այի» թեմայով, որի համար եւ
երջանկանիշատակ վագգեն Ա
կաթողիկոսի կողմից ստացել է
ծայրագոյն վարդապետի աս-
տիճան:

Սրբազան հայրը՝ իբրեւ դա-
սախտս եւ փոխտեսուչ, իր
նպատակն է բերել Սբ. Էջմիածնի
հոգեւոր ճեմարանի դաստիա-

րակական գործին, եղել է Սբ.
Հռիփսիմի վանքի վանահայ-
րը:

1989 թ. ի վեր Պարգեւ սրբա-
զանն Արցախի թեմի առաջնոր-
դն է, եւ ինչպես Վեհափառ Հայ-
րապետն է գնահատում, սրբա-
զան հոր անունն անբախտելի-
րեն կապվել ու անբաժանելի
մասն է դարձել արցախյան գո-
յապայքարին:

«Անա տաղ տարիներ սահե-
ցին այդ պատմական օրվանից,
եւ Դուք, Ձեր գործակից ու լծա-
կից հոգեւորականներն հետ մի-
ասին, երբեքն աննկարագրելի
զրկանքներն ու տառապանքնե-
րի գնով, կարողացաք հոգեւոր

կյանքից բացարձակապես զրկ-
ված մեր արցախահայությունը
ժողտեցնել Հայաստանյայց Ս.
Եկեղեցուն եւ իր աստվածօրի-
նյալ ժառանգութեամբ: Այստեղ
Արցախի թեմն իր ողջ կառույ-
ցով դարձել է Հայ Եկեղեցու
կարեւորագոյն օղակներից մե-
կը, ուր կա կենդանի հավատք,
անձնուրաց նվիրում եւ ան-
սպառ եռանդ»,- ասվում է Վե-
հափառ Հայրապետի կոնդա-
կում:

Պարգեւ արք. Մարտիրոսյա-
նը Գերագոյն հոգեւոր խորի-
րդի անդամ է:

ՄԱՍԼՈՒ ԳԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՄ

Առթուր դպիր ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

ԱՆԱՎԱՐՏ «ԵՐԿԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ» ՔԱՐԵՐԻ ՀԵՏ

Հրաչյա Գապարյան. «10 տարվա ընթացքում 17 եկեղեցու խաչ եմ դրել»

Հայաստանի Մարզային Գաղափարային
Ժողովի 2017 թվին ընդունում:
Նույն թվին Գաղափարայինների ըն-
դամները ներգաղթյալի է հայտնվել:
Երեսուցի ճանաչման զուգակա է:
Երեսուցի պոլիտիկականի հան-
դակությունը նախորդակների մա-
նակությունը նախորդակի աշխ-
տանքի է անցել կառավարություն
առերևույթ Հուշարձանների պա-
ստոսություն վարչության նախագ-
ծային բաժնում: Նույն վարչության
«Նախագծեր»-ի վարչականություն
կառավարությունում վարել է գե-
ղավոր նախորդակների պաշտո-
նավ:

1996 թվից, ԳԱՐԵԳԻՆ Ա Վեհափառ Հայրապետի հրավերով, իր գործունեությունը շարունակում է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում սկզբնականում 1700-ամյակի գրասենյակում՝ որպես եկեղեցաշինության նորոգչական աշխատանքների պատասխանատու ճարտարապետ:

Աշխատանքային գործունեության ավելի քան 25 տարվա ընթացքում նախագծել է և վերականգնել է 60-ից ավելի եկեղեցի, վանական համալիր:

Միշագգալին բազմաթիվ մրցույթ-սրբոցարարների փառանքներն է ծարրաբարակրն է լավ տնտեսականույ միշար կենդանիներն Արարական՝ Ս. Սարգսիս կենդանիներն. Երևանի Մարտիրոս-Սեբաստիանոսբարանատուն՝ Ս. Արարականմիջին կենդանիներն զանգվածային, Կրասնոսիկ կորներն գյուղում Ս. Արարականմիջին կենդանիներն ղարմարան, Ս. Հրաչիկանի կենդանու արհեստական կորնում՝ բաց խորան՝ մարտուր, Արիկն Արարականգյուղում՝ Ս. Կարմառն կենդանիներն. Արարական ջրաշին գյուղում՝ գոթված ազարանարարիկն ղարմարանն է աշին: Արարականի շրջանի օստանման գյուղում կարարանմ աշխարհարների կամար սրահի է «Պարվամյոր օստանմանիկն բիկ լ» կոչումը:

– մարտարապետի մասնագիտությունը հաճախ նմանցնում են իրավագետությանը՝ գրույցի սկզբում պատշ արք. Գառապարյանը՝ սակայն եթե իրավաբանը մարդու հետ շփման միջոցով է իր մասնագիտական ճշգրտումները կատարում (դիմադր նստած մարդու հետ գրուցելով՝ ի վերջո պարզում է ճշմարտությունը), ապա վերականգնող, հաստատարական գործը միև

համը ճյուղի հետ. միշտ խորհրդա-
ծուծ է՝ քարտիկի հետ մնալով մեն-
եմանկ: Հետո սկսում է քարտիկի հե-
տևել. «խոսել». ... ինքը սխիտ կարողա-
սան հասկանալ, բե տվյալ բեկորը
որտեղ էր հանգրվանած. որպեսզի
հշիտ տեղը դնե: Միայն կարողա-
սան հասկանալ այն մարդուն, ով
արաբիկ է տվյալ կրթող: Վերա-
կանգնողը այ կողմ կտրիկի բողիկ իր
«եսը» անհատականությունը, ճա-
շարիկ, գիտելիքները, ու ջանա հաս-
կանալ ստեղծագործություն հեղի-
մակի մտայնությունը, գագցողու-
թյունը, ճաշակը, որպեսզի ըստ այ-
դ՝ ձեռք գարկի կործանվածը մո-
րգուկում:

— Այդ առումով ի՞նչ բնույթ ունեցավ լիկտոնի և Մովսիս ճարտարապետի «Երկրաբանությունը»։ «Փոխըմբռնումը» դադարի ետեվադրությունից ստեղծվում աստղային, քի՞ եղամ բարդություններ։ Փաստորեն, Նորավանքի համալսիրի հոյակապ կառույցները Մ. Աստվածածին և Մ. Ստեփանոս Նախավան կենդանիներն, կրկին վեր հանգեցնում ո՞ւժվեցին Չիր ղեկավարությամբ իրականացված նորոգչական աշխատանքներից հետո։

— Դեռևս բեկորները չափազեր-
լու ընթացքում մեր ձեռքին այնքան
ընթերցելի նյութ կար, որ ոչ մի բե-
կոր հնարավոր չէր շփոթել ուրիշի
հետ, անհնարին էր մի տարրը ուրի-
շի տեղը դնել:

Գոյորթուն ունեն պարզագույն պարզամիտ, և պարզ կատարյալ, հասկացողություններ: Մտվի՛ր ճարձարապետի ստեղծագործություններն այնպես պարզ, հստակ, գրագեղ լուծումներ ունեն, որ վերականգնելի՛ր՝ քննած յուրաքանչյուր քեղիք գմուռ-հանգույն էր իր ճիշտ տեղում: Այս իմաստով բարդություններ չեն տալի: Աշխատանքներն սկսելով առաջին իսկ օրվանց՝ «փոխըմբռնումը» եղել է. Մտվի՛ր՝ «ճեռագիրն» ինձ շատ հոգեհարստ է:

— Մի քանդակագործ ասել է:
«Արվեստում պարզությունը նպատակ չէ, բայց երբ մոտենում ես իրերի ռեալ իմաստին, անկախ քեզից, հասնում ես մաթեմատիկային»...

— (Վարժեն շարունակել այդ միտքը խոր իմաստներով է): Յանկացած գործի սկզբում՝ նպատակն իրականացնելու ճանապարհին, բազմապիսի մտքեր են ծնվում: Երբ սկսում ես վերլուծել, բոլոր ավելորդություններն աստիճանաբար դուրս

են մնում, եւ մտահոգացումը հղկվում, պարզվում, դառնում է կատարյալ: Երբ մարդ ազնվորեն է մտենում իր նպատակին, բացառվում է, որ չհասնի պարզության, մաքրության, գեղեցկության:

Մոմիկի համաճարը, մեծությամբ երեխի եք այճման ցայտուն չգա-
լիքիք. երբ չկարելակնեցիք նրա
կառուցմը՝ Արեւիկի Մ. Ասաովա-
միքը, Նորակաթի Բուրիշալեքը՝
Միքնէ վերակազմեցիք Արեւիկի
եկեղեցիքն ժամանակալոր մի
ժամովը. «Կաղ գլխով» կառույցը
թիքով կործանված էր։ Նշու-
միքը հարը պատերիկն մի քարմ-
նում, եք որն է եղէ այս կառույցի
հաւայքը, որի մասին այրքան
խախում էր։ Չնորի տակ ունեւալը
ընդամենը մի քանի եկեղը՝ վերա-
կանցեցիքը առաջին օրըրը, հե-
տո շատ ահուտ ընթացակ ուկի-
աւած վերալորը թիքովի նորույն-
մը, ու հարը պատերը ծածկվեցի
մի գեղեցիկ ժանկալով։

Մտնիկի մտքի թռիչքը ապշեցուցիչ է, հրաշք: Կարծում եմ հրաշք է նաեւ այն, որ նրա արարումները վերականգնումով մի տեսակ 2-րդ կյանք ստացան՝ նոր կյանք:

— Ամեն ազգի ճարտարապետությունը նման է իրեն: Ազգային առանձնահատկություններն անպայման արտացոլվում են ճարտարապետության մեջ: Բնականաբար, կա հսկե հակադարձ մեղրություն:

Հետաքրքիր է ճարտարապետի
զգացողությունն ու զնահատակա-
նն այն մասին, թե հայ եկեղեցին իր
ճարտարապետական լուծումնե-
րով ի՞նչ հոգևոր ներազդեցություն
ունի:

— Մեր եկեղեցաշինությունը լուրջ գիտություն է: Եկեղեցի կառուցողը գիտի, որ իբրև մեկ մասնագիտացված հատուկ կարգի, օրենքներով պիտի հետևի, ոչ մի դեպքում չպիտի շեղվի: Բոլոր դարձերում մեր ճարտարապետներն այդ սկզբունքին հավատարմորեն մնալով եւ հոգալու տր կառույցներ ստեղծել, քննորոշում շատ պարզ չափանիշներով հանգեցնելուցափոխել: Աստուծ շնորհած հունքով (տուփ, բազալիտ, գրանիտի եւ այլ խմորներ լուծելով) րդունքում էին հարթ, ոտրոկ պատեր, օրոպագի մարդուոն այդ պատերի մեջուսում ոչինչ չշնչել:

Կարծիք կա, թե մեր եկեղեցիները «ճգնողական» են, մալուրում ճնշելու, խոնարհեցնելու նպատակ ու

նեւ, քանի որ ոսկեզօծ, ներկված ու պնակած չեն: Իրականում մեր ճարտարապետներն իրենց տաղանդած արտասիւյ-տաճիշդցնելով բոլլ ու եւ տվել, որ եկեղեցի մտնո-րը հեշտորոյսմը առան-նանմ միջնալալիքի ու ագատորոյսմ մեջ մնա-լով՝ հաղորդակցվի Աստ-ուծն հետ:

Հառ հեռաքրքիր է նաև մի առանձնահատկություն: Թվում է, քե մեր բոլոր եկեղեցիները հարյուր հազար են իրար, լույսն ոճն ունեն: Բայց ամեն անգամ՝ ամեն եկեղեցու վերաշինության ժամանակ, անհատական մոտեցմամբ՝ միշտ մի նոր «ծեղանք» են գրում, քննարկում:

— Ներկա պահին ի՞նչ
ընթացք ունեն 1700-
ամյակի տոնակատարու-
թյունների շրջանակում կատարվո-
ւելեղեց աշխատանքները:

- Մեր գործունեության մեջ առաջնորդվում ենք Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնին ներկայացված կառավարական հանձնաժողովի կազմած պաշտոնական մի ցուցակի ուր նշված է նորոգման կարիք ունեցող 38-40 անուն եկեղեցի: Այս

ցուցակից առաջնահերթություն տրվում է Վեհափառ Հայրապետ նշածներին: Բնականորեն, հաշվի առնվում այն բարերարների ցանկությունը, ովքեր ցուցակում ներկայացված եկեղեցիներ այցելելու

հետո քարի կամք են դրսևորել ֆե-
մանազվորելու իրենց դնարածը՝
Նորգալիների համալիրի Քուրբեյա-
շինը առաջինը եղավ։ Սիլվանա-
նակ սկսեցիցին նաև Բյուրական-
Ս. Հովհաննես, Սեման բերական
Սու Առաքելոց են Ս. Կարապետ
եկեղեցիների եւ Կեչառիսի համա-
լիրի մորոզառն աշխատանքներ
Ներկայումս, քացի Քուրբեյաշ-
ինց, ավարտել են Բյուրականի
Հովհաննեսը, Սեման Ս. Կարապե-
տը, Սարգիսավանքի գավաթի
Մսյունաները աշխատանքները շա-
րունակվում են, քայց չի ամա. բ-
լայն բաժիվը։ Սկզբում կարծու-
նեմք, բը ամիսածնու ֆինանսա-
կան միջոցները հեշտությամբ
կհարապրվեն, քայց ինչու քարոք-

ԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՌԱՋԱԳԱ

ՔՐՈՆԻԿԵՐ ԿՈՂԱՑԱԳԱՆ:

—Իսկ ի՞նչ կասեիրք նոր եկեղեցա-
շինության մասին: Վերջին տարի-
ներին հաճախ ենք լսում, որ Հա-
յաստանի այս կամ այն վայրու-
նք եկեղեցի է կառուցվել:

Սիայն վերցին 10 տարվա բնաքցույց վերանորոգված ու նորակապույց 17 եկեղեցի խաչ եւ դրեքը նայուն եմ Լաչինում, Աշտարակում, Երեսնանուն կամ այլուկառուցած ուր եկեղեցիներին տեսնում եմ, որ «ծեռագորուն» արմատավորված է ավանդականը: Երբ հեռուն եմ դարերից եկուկործին, տեսնում եմ, որ դրանքին հեռու փախչել չես կարող: Անշուշտ, մեխանիկորեն կրկնելու տեսին չէ խոսքս, այլ ակնհայտ ճամարտություն եմ, որ առանց այդ այլ մատենիկի նորը չես կարող կառուցել այնպես, որ լինի ազգային և ինչպիսի փամփայլիք քննություն:

Բացասական երեւոյթք են դիտւում այն, որ այսօր ամեն ճարտարապետ, որ ամենեւին ծանօթ չէ մեր եկեղեցաշէնարար օրինակներին, հիմնուրեւնիք, հանրապետութեան որեւէ շրջանում եկեղեցի կառուցում: Շէնարարներ են միջոցներ, շինանյութ, աշխատում, քալալը շինուրթյուններէ իննստուտուտ, գալիք, անարժեք է...

Ձրույցը փարե
Աննա ԱԼՅԱՆ

ԽՈՐԱՆԱՇԱՏԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ Է

Ամեն վաճըր քարե մատյան է հայ ազգի պատմության մեջ։ Այս տոմարակալից չափազանց մեծ է Տավուշ աշխարհում գտնվող հտրաքանաչառ վանքի դերը։ Երբ 1905 թ. թուրք թալանիկները Լոբնե գյուղից հեռու հրեթհեթին մահե Բաղաչ էր համանց գյուղերը. դրանք բնակչության մի մասը, հազար ու մի գրպան կրելով, Գաղղիանա լեռների անանգանելի վանքերից հասավ հտրաքանաչառ վանք՝ քարանկե լինելու։ Համաշղիհի գյուղերից նրանց օգնության ձեռք մեկնեցին և տարան իրենց տները, պատարարեցին։ Եւ ամեն մի վանահավաք ժամանակ հտրաքանաչառը, հավաքի կենտրոն լինելով բազի անառիկ արդոց է ծառայել։ Սակայն այսօր այդ գեղեցիկ, իրաշխատույնց ավերակու վանահայր է։ Մի կողմից ավերիների գնդալուծության և մյուս ժամանակի հողմախարություն հետեւանով։

խորամաշտող գտնվում է Չինաստանի գյուղերի 2 կմ դեպի հյուսիս-արևելք ընկնող բարձրադիր վայրում՝ ձորակի մոտ։ Երջակայքն անտառապատ է, մոտակայքում կան մեծ երկ պողատու մշտեր։ Վանքի հետ կապված տասնյակ ավանդույթներ են մնացել ժողովրդի հիշողության մեջ։ Վանքի մասին, վիճաբան աբամանգություններից ըսված, գրված

է անաւ Կիրակոս Գանձակեցոյ
«Հայոց պատմություն» գրքում
Ըստ նրա՝ վաճառք կատարել է Նով
հանման Կանաչակ Զավույեցի
(Կանաչակ Կարդապետ): Նա մե
վել է 12-րդ դարի վերջերին: Սով
րել է Գետիկ վանքում՝ Մխիթար
Գոշի շուրջ: Ավարտելով ստացել է
վարդապետի կոչում եւ վերադա
նալով ծննդավայր՝ 1211-1222 թվա
կաններից հիմնադրել եւ կառուցել
Խորանաշատ վանքը: Այն դարձել
կրթության ու գիտություն խոշո
կանություն, տվել է բազմաթիվ ուսու
ցիչներ, բարձրաստիճան հոգեւո
րսականներ:

Հովհաննես Վանական Տալոռի-
ցին, որ ամբողջ եւրոպայ կապա-
կիներով իրեն ծնող և գերբյուրոկ-
րիկող ժողովուրդն էր, մասին
ասա՛յ 1251 թ. մարտ ամսին. կա-
նւն է. որ իբեմ բաղեն վանքի արե-
ւելյան կողմում գտնվող արարուն-
քի գերեզմանոցում: Ըստ է. Գա-
նակեցուն է Վ. Արեւելոյ նրա՛ն ար-
դուն է են գերեզմանի վերին հա-
րակուն կաւուրցվա՛մ փորք և իրա-
շապեղ ենկեղենի մուտքի առաջ է
վրան կանգնեցնում խաչքար-նո՛ւշ
արձան: 3 բարձրադասք և 80 ա-
լայնուրյաք ալո՛ր իրաշալեկեք
կորդոն արձանագրությունն այժմ
ործարխաթաք, անընթեռնի է
ղեւ, մարտի 18-ը նշում են որպէս

Վանազան Վարդապետի հիշատակի օր էլ Պատարագ մատուցում:

Հետագա դարերում նվաճողոր
այդ եկեղեցին փորձել են իմնա-
հատակ ունշացնել, բայց չի հաջո-
ղվել: Անգամ ռուսական ամուրի-
փայտը են լցրել եւ իղիղել: Դար-
ձյալ վանքի համալիրը կանգուն
մնացել: Սակայն երկար ժամանակ
ամենամար մատուր պատճառով Հու-
համան Տավուշեյու գերեզմանը ե-
ղրան հարող բազմաթիվ այլ տա-
պանաբարեր աստիճանաբար
ծանելվել են իողով պատվով բուս-
ածակով ու ծառերով: (Վերջերս հս-
տակարանի պրոգնիտոր, Չիքար-
յուրդուցի Գ. Դարախյանյանն է մ-
թա՞նի մատուրականների հետ մ-
արհի նդրան խորանաշատուն մ-
շատ տխուր տպավորություն ստա-
ցված):

1971-72 թթ. հուշարձանները պահպանության վարչության կողմից աշխատանքներ են տարվել վանքը վերականգնելու նպատակով: Նրա բաղկաված մասերը, սրբատաշ բարերը հայտնաբերելու և չափազանց ժամանակ հոգիք բիրենը մարել են նաև այդ եկեղեցին ու նրա տարածքը: Այնտեղ բացվել է Հ. Տավուշեցու դարերաանիպատության մեջ գտնվող գերեզմանի հայաժամը: Դրանով հայտնաբերվեցին:

դիմացակա մեծ լարերով հարմարացված զինամթերքով։ Որոշ ուսումնասիրողներ պնդեցին, որ այս գերեզմանին տեղի ենթադրող էին վաճառիչ մոտ, քանի որ աղքատների գերեզմանոցը սպվախու է այս տեղից ելն և լաճքն ի վեր ծփվում մոտ 200 մետր՝ մինչև փոքր եկեղեցին։ Ոմանք էլ դրա տեղի համարում էին եենց վաճառիչից մատուցի եզր։ Նրա գերեզմանից հայտնաբերվելու ենթեցն այդ բոլորը։ 4. Գամանակ ցին իր պատմությանը հաստատում է Վանականի գերեզմանի տեղի ծությունը։ «...Նրան տարան քաղցին վաճառի վերելք՝ արեղեցու մոտ մինչ, ամենավաղոր եկեղեցու մոտ որտեղ աղքատների գերեզմաններն էին գտնվում, քանի որ ինքը այս պես համայնացն»։

Դժբախտաբար, վանքի վերականգնման աշխատանքներն աստիճայ-տնտեսական ղոճվալի պայմանների պատճառով դադարեցվել են: Երբ սկսվի այդ գործի հարկավորել վերականգնել համափոքր եկեղեցին ու Տավուշեցու գերեզմանը: Չորս եկեղեցու տարաբնույթ գտնվել է Գրոք բարձրաբարակ կիսամերի կերտված կարճ քաավալու վրա: Դրանք հալվանքը հորանմաշալու համար կարևոր գործիչների արձաններ են եղել տեղադրված որմն մեջ. որոնց միսին ոչ մի հիշատակություն չկա:

ում են պատկերել:

Խորանաշարը, հենված Գարսեմյան լեռնաշղթայի արևմտյան լանջին, քարամշակված պարիսպով, այսօր էլ իր փկուրայան անառիկությամբ պահպանում է Չինարի գյուղը, ասել է բժ՝ Տալու, արևելքում սահմանը։ Ազգերի մեջ բնակի կն փն՝ Գարգանի լեռնազապրից, հաճախ են գնդակ ծուռ վանքն ու նրան րիկուրը դաժժ Զինարի գյուղը։ Ատաված արասցե՝ բջժմանը հաջողվի փկ կիսավերակ մեր տուր տահաճ (ինչպես Ուտիի մյուս գավառն րուռ, որոնք գտնվում են ազերիեն, գոյաված տարաճներում)։

Մի նոր վանք կամ եկեղեցի կառուցելու փոխարեն ավելի հարմար է խղրամաշատը վերականգնել խղրամաշատ վանքը սպասառնել քարեպաշտ հովանավորի, որ այդ գործուրյան մասնավոր ռոմնադի մուրճն ու հարքաչափը ձեռքը հանի ու շարունակի ձեռքներդուն կիսատ բողոք աշխատանքը: Դրանով վերստին կյանք կտա երբեմնի փառավոր այս վանքին՝ կապիտոկենք մասն մեր սահմա այդ հատվածը բշմամու ոտնձգությունը...

Բալարեկ ՄԵԼՅԷ
Խ. Արուստյանի անվ.
մանկավարժական ինստիտուտ,
դասախոս, դոցենտ

ՇԱՀԵ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՃԵՄՅԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԵՐԿԻՐ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Լոյժ գիպական ուրիշ քոց, գի գրեղի, ուր կաս, երկիր սուրբ է» Ելից, 9, 5:

Քանդիր ուրմանանի կապերը, որովհետև րեղը, ուր կանգնած ես, երկիրը սուրբ է:

Աստվածաշնչի այս խոսքերն առաջին հիշատակությունն են մի երկրի, որ սուրբ է: Դրանք այն խոսքերն են, որ հնչեցին Մովսես մարգարեի ականջին, երբ նա արածեցնում էր ոչ-խարսերը եւ հանկարծ տեսավ մի մորեմի, որ բոցավառվում էր, բայց չէր այրվում: Անկեղ մորեմնոց լավեց աստվածային ծայրը, որ Մովսեսին կոչում էր լինելու ազատարարը մի ժողովրդի: Այստեղ Աստված հայտնեց Իր ինքնությունը, երբ պատասխանելով Մովսեսի հարցումին, քե ո՞վ է իր հետ խոսողը, Նա ասաց. ԵՄ ԵՄՈՐ Է՛ն:

Աստվածաշնչի բառերով սուրբ է այն երկիրը, այն տեղը, որ հայտնվում է կենդանի Աստված: Սուրբ նշանակում է մաքուր, անբիծ, պաշտելի, կատարյալ: Այն Աստծո ստորոգելիների ստորոգելն է: Եսայի մարգարեի տեսիլքի մեջ հրեշտակները փառաբանում են Աստծուն երեսպայան կոչված երգով. «ՍՈՒՐԲ, ՍՈՒՐԲ, ՍՈՒՐԲ, Տէր գործութեան, լի են երկինքը եւ երկիր փառք Բո» (Եսայի, 2, 3): Նույն բառերն են հնչում մեր եկեղեցիներում, երբ հավատացյալները ծայրահեղ են հրեշտակներին՝ զոհաբերում են իր ամբողջ կյանքը Եւրոպային, որ հրեշտակներին հաղորդի իր ամբողջ կյանքը: Սուրբ, ՍՈՒՐԲ, ՍՈՒՐԲ, Տէր գործութեան, լի են երկինքը եւ երկիր փառք Բո» (Եսայի, 2, 3): Նույն բառերն են հնչում մեր եկեղեցիներում, երբ հավատացյալները ծայրահեղ են հրեշտակներին՝ զոհաբերում են իր ամբողջ կյանքը Եւրոպային, որ հրեշտակներին հաղորդի իր ամբողջ կյանքը:

Այստեղ հարց է ծագում, քե ինչպե՞ս կարելի է աստվածային ստորոգելին կապել մի տեղի, մի վայրի հետ, որ նյութական է, ավազ, ծայր, քար կամ շենք: Պատասխանն առաջին հայացքից կարող է պարզ թվալ, եթե ասենք, որ սուրբի մերկայությունն է, որ սրբագործում է մերկայության վայրը: Սակայն չէ՞ որ տասնաբանային երկրորդ պատվիրանը խստով արգելում է կոստյալությունը, պաշտամունքը որքե՞ն պատկերի, որքե՞ն արձանի, որքե՞ն կոտրի, որքե՞ն նյութական առարկայի: Անշուշտ, կոստյալությունն է քարն ու ջուրը, կրակն ու մարդը, պաշտելի, որանք աստվածացնելը, որովհետեւ մեկ Աստված կա, եւ Նրանից բացի չունենք այլ Աստված: Սակայն երբ մի տեղ հատկանշում ենք որպես սրբավայր, «սուրբ» անվանում

զատորոշում ենք այն ուրիշ վայրերից, իրականում տեղը չենք դիտում սուրբ, պաշտելի վայր, այլ այն նկատում ենք որպես մի ժամադրավայր, հանդիպման, սպասման մի տեղ, որ գնում ենք փնտրելու Աստծո ներկայությունը: «Ուրախ եղե ես որ ասեմ ցիս ի տուն Տեառն երթիցուք մեք» ասում է սաղմոսագրուն, երբ տարեկան իր ուխտը կատարելու համար գնում է Երուսաղեմի տաճար: Տիրոջ տունն է տաճարը՝ սրբավայրերի սրբագույնը, որ գնում է ամեն մի հրեա, դեմ հանդիման մնալու իր Աստծո հետ է խոսելու, երգելու, փառաբանելու համար իր Աստծուն, բայց հատկապես՝ նորոգելու իր ուխտը, քե հավատարիմ պիտի մնա Նրան: Ուխտի վայր գնալ՝ վերանորոգելու համար ուխտը, հենց այն է, որ ուխտագնացություն ենք անվանում:

Հին Ուխտի հնագույն ուխտավայրը Հայոց աշխարհում է գտնվում: Մովսես մարգարեից շատ առաջ Աստվածաշունչը հիշատակում է Նոյի ուխտը Աստծո հետ: Ծննդոց գիրքը պատմում է, որ երբ Նոյ նահապետն իջավ տապալանից հետո՝ Արարարույան դաշտ, կեցած առավ մի բարձունքի վրա, սեղան կանգնեցրեց եւ գոհություն մատուցեց Աստծուն, որ բոլոր մարդկանցից իրեն էր

ընտրել իրեն արդար, որ իրավունք ունի ապրելու: Այստեղ Աստված խոստացավ նորապաշտելու ու տաճարներով, որպեսզի նորոգվի ուխտը մեր հայրերի Աստծո հետ, առաջին ուխտը բոլոր ազգերի նահապետի միակ արդարի՝ Նոյի նահապետի հետ՝ կնքված Արարարույան դաշտի՝ դեպի Արարատ նայող բարձունքի վրա: Վերանորոգեք լուստ խորանները ոչ միայն հայ հողի վրա, այլ մանավանդ ձեր սրտերի՝ մեզ: Զանգե՛ք կապերն աշխարհի տիրույթի մեջ կեղտոտված կոշիկների, որպեսզի կարենաք մարդու ոտքերով մտնել այնտեղ, ուր երկիրը սուրբ է:

«Հավար եւ ժառանգորդուն», Ս. Ըմիսադին, 1999 (յուխարված է արեւելահայերենի)

ՔԱՂՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՍՊԱՍՈՒՄ Ե ԻՐ ՆՈՐՈԳՈՂԻՆ

Յրագրանի սարածումն մարգարեանցից 3 կմ հարավ, գետի ափին սարածված է Քաղսի գյուղը: Բնակիչները գաղթել են 1828 թվականին: Սակայն ծամանակի ընթացքում օտա ջրեր են հոսել, եկվորները դարձել են տեղացիներ, եւ հիմա չենք են հիշում, քե նախնիներն ինչ դժվարությամբ են հասել այս բնակատեղին եւ իրականացրել երազանքը՝ անխախտ միջոցով, լեզուն եւ հավասք: Մեր նախնիները գիտեին, որ առանց հավաքի ոչ թե դժվար, այլ անհնար է ամրել: Ուսի եւ հիմնեցին հավաքի սուրբ: Պաղիս վկայությամբ՝ այսօրվա ֆարաբեն եկեղեցու տեղում փայտաբենն է եղել: Մարդիկ միասնաբար ուժով 1903-ին հիմնեցին հավաքի սուրբ՝ սրբաբան ֆարով, նրանցից ոչ մեկն իր տունն այդ ֆարով չկառուցեց: Մեր դարերը ոչ թե գիտակցում, այլ զգում էին, որ առանց հավաքի անհնար է ամրել, դրա համար էլ եկեղեցուն հիմքը ծայրին դրեցին, իսկ դարերը դարձրեցին ամրակուռ, հաստատուն: Եղավ եւ առավել ծանր մի ժամանակ, երբ արգելեցին հավաքը, ու սերունդը հեռացավ արմատներից: Տարիներ առաջ դիմեցին իր

խանություններին՝ եկեղեցու սանիքը վերանորոգելու խնդրանքով, եթե մեզ տաճարների թիվը, աշխատանքներն ինքներս կանգնեցին: Աղարդյուն, ոչինչ չստացվեց: Յիմա էլ, եթե մեզ այդ հարցով օգնեն, մենք փլվելուց կփրկենք եկեղեցին: Մարդիկ կհաղորդակցվեն ծամարի հավաքին, ու անկասկած մի բան կփոխվի, եւ աղանդներն էլ ասիճանաբար դուրս կընկնեն: Յիմա էլ, եթե անհետի փառք ու անհետի փառք ունեցող եկեղեցու տեղը մեր ժողովրդի գավակներից ոման դառնում են օտարմուն կրոնների ու դավանանքների հետեւորդ:

Պաղս մասնում էր, որ ծամանակին ինքն միջոց կանգնում էր եկեղեցուն՝ աշից երկրորդ սյան տակ: Գյուղացիներից ամեն մեկն իր տեղն ուներ: Ինքն թվում է, թե դարձնում էր իր տեղում է, բայց ինչ-որ մարդիկ նրան ուզում են դուրս հանել, այդ տեղը սեփականելու միտքով: Չգիտեմ՝ հնարավոր է՞ արդյոք, որ ես մի օր մենք եկեղեցուն ու կանգնեմ այնտեղ աշից երկրորդ սյան տակ՝ դարձնելով իմ տեղը:

Վաչագան ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԽԱՉԲԱՐ՝ ՆՎԻՐՎԱԾ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՐԵԲ ՀԻՇԱՏԱԿՈՒԹՅԱՆ

Նոտմուս գյուղի (Արմավանի շրջան) մոտակայքում գոյություն է ունեցել եկեղեցի՝ Ս. Հովհաննես: Տեղաբնակներն հիշողությամբ՝ եկեղեցին խոսնարկվել է խորհրդային իշխանության առաջին տարիներին, եւ առ այսօր պահպանվել են նրա հիմքերի մնացորդները:

Խաչքարագործ Լեւոն Լալայանը մոտ երեսուն խաչքար է կանգնեցրել հանրապետության տարբեր վայրերում: Նրա հեղինակած այս վերջին խաչքարը, որ դրվեց Նոտմուսի խոսնարկված Ս. Հովհաննես եկեղեցու տեղում, նվիրված է Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակին եւ Մարդարապատի հերոսամարտի 81-րդ տարեդարձին:

Տուֆակերտ խաչքարի վերելում պատկերաբանակված է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, եւ արձանագրված է. «1700»: Խաչքարի մեջ գետնով մարմարյա բանդակազարդ երեք խաչի արտախայտականությունն ընդգծ-

վել է ոճավորված զարդաբանակով, խաղողի ձողիկով եւ մուռ՝ որպես խորհրդանշ: Մարդարապատի ճակատամարտում «վասն հավատո եւ վասն հայրենյաց» ընկած քաջերի հեղված արյուն եւ նրանց անմահացած կյանքի:

Մարդարապատի հերոսամարտի տարեդարձի օրը հանդիսավոր արարողությամբ՝ խաչքարն օծվեց Կոտայքի թեմի առաջնորդ Ս. Առաքել եպիսկոպոս Զարայանը:

Սրբազան հայրը խաչքարը կոչեց «Սուրբ Երրորդություն»՝ նկատի ունենալով խաչքարում ընդգրկված աստվածությունը խորհրդանշող երեք խաչը եւ պատմական նշանակալից երեք սուրբ հիշատակությունը:

Առաքել սրբազանը շնորհավորեց նոտմուսցիներին եւ առավելապես քանդակագործին՝ խաչքարի օծման եւ սրբատեղիի վերականգնման ամեն անգամ: Նա նշեց, որ Լեւոն Լալայանը խաչքարը սրբավայրում կանգնեցրել է բաղձանքով, որպեսզի այն-

տեղ ապագայում կրկին վերհասնի Ս. Հովհաննես եկեղեցին:

Հանդիսության ավարտին համագյուղացիներին եւ հյուրերին իրենց երգ ու պարով ուրախացրին գյուղի երիտասարդները, որոնց սրբազան հայրը բարենաղթեց եկեղեցու հանդեպ նվիրվածությամբ հետեւել քանդակագործ Լեւոն Լալայանի օրինակին: «Իսկ Մարդարապատի աշխարհագրայինների անհկուն հավատը, արիությունն ու անձնուրացությունը թող ոգեկոչող լինեն ձեզ՝ կյանքում միշտ չարիք հաղթելու եւ հայրենիք սիրելու»:

Խաչքարի օծման արարողությանը մասնակցում էին Արմավանի հոգևոր իշխան Ս. Արքանյան քե. եւ Չարենցավանի հոգևոր իշխան Ս. Իսահակ քե. Մարդարապատից:

Ներկա էին ՀՀ պաշտպանության փոխնախարար Ա. Պետրոսյանը եւ Կոտայքի մարզպետ Ս. Ստեփանյանը:

Աճմել ԴԼԵՅԱՆ
Կոտայքի քե.

ՄԿՐՏՈՒԹՅՈՒՆ Ս. ՀՈՒՓՍԻՄԵԻ ՎԼՆՔՈՒՄ

Հայ Առաքելական եկեղեցու ՄԱՄ-ի Արեւելյան բեմի Հայ օգնության ֆոնդի (ՀՕՖ) Հայաստանի մասնաճյուղի ծրագրերում որոշակի տեղ ունեն մանկատները: Ծնողական սիրույց եւ գործունեության սեփական հարկից գրված երեխաները մանկատները լրելուց հետո էլ կարիք ունեն պետական հոգածություն, որը, ցավոք, այսօր բացակայում է:

Չափաիս դառնալուց հետո մանկատան սանդղի հետնում են մանկատները ու... հայտնվում փողոցում՝ անօրեակ, առանց հարստների, առանց աշխատանքի ու մասնագիտության: Ինչպես մեր հասարակության մեջ բազմաթիվ ընտանիքներ սոցիալապես անպաշտպան են, այնպես էլ մանկատան պան են մանկատան մասխին սանդղի:

ՀՕՖ-ի Հայաստանի մասնաճյուղի տնօրեն Ս. Վիգեն եպիսկոպոս Արքայապետի խորապետ մտախոզում է մանկատան մասխին սանդղի ճակատագիրը: ՀՕՖ-ի Հայաստանում իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում Կառնյի մանկատան 23 սան տվորում է առեւտրաիրավագիտական տեխնիկումում:

ՀՕՖ-ի կողմից նրանց նշանակվել է ամսական 10 հազար դրամ եւ անվճար սնունդ: Մի քանի տասնյակ երիտասարդներ ու աղջիկներ տվորել են հաշվապահի, վարսակների մասնագիտությունը: Սովորել են համակարգչով աշխատել:

ՀՕՖ-ի իր հնարավորությունների սահմաններում մանկատներից տրամադրում է նաեւ հագուստ եւ սնունդ:

Հունիսի 6-ին Սուրբ Հռիփսիմեի եկեղեցում մկրտության արարողություն էր: Կանոնի մանկատան մասխին սանդղի ու նաեւ նրանց փորձիկները այդ օրն օծվեցին սուրբ մկրտումով: Մկրտությունը կատարեց ՀՕՖ-ի Հայաստանի մասնաճյուղի տնօրեն Ս. Վիգեն եպիսկոպոս Արքայապետը: Մկրտության արարողությունից հետո 19 հոգուն էլ բաժանվեց Նոր Կտակաբան: Մանկատան մասխին սանդղի ու նրանց երեխաներն ստացան նաեւ նվերներ (հագուստ):

Բոլորը էլ հուզված էին: Մեծ խորհուրդ կար այդ օրվա մեջ, ու նաեւ նոր, լավ օրերի սպասում:

Լարիսա ՀՈՎՀՆՆԻՍԻԱՆ
«ՀՀ», 8. 06. 1999 թ.

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԻՎ 24 ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Օրերս հանդիսություն էր երեւանի թիվ 24 դպրոցում: «Ոսկե կանոն», այս էլ Հայաստանում քրիստոնեության պետականացման 1700-ամյակին նվիրված միջոցառման խորագիրը, որ կազմակերպել էին դպրոցի ուսուցչուհի Նարին Մովսիսյանը եւ 3-րդ Լ դասարանի աշակերտները: Ներկա էին դպրոցի տնօրեն տիկին Հրեմկոյանը, Արարատյան հայրապետական բեմի առաջնորդական փոխառնորդի օգնական Ս. Թորգոմ արքեպ Տոնիկյանը, ուսուցիչներ, աշակերտներ: Ներկայիս համար յուրօրինակ իմաստ ունեցող հոգեւոր երգերը մանկական մարտաբար շրորներ էին: Յուրօրինակ էին նրանց պատկարահանված արտասանությունները: Տեսանելի էր հանդիսության վեհ պատասխար՝ մանուկների համար քրիստոնեական սիրտ մեր կողմից հիմնադրված գաղափարի արժեւորումը, դրա հասարակարգում ու ամրագրումը նրանց ձեռնարկվող հոգիներում: Քրիստոնեական սիրտ, որ անսահման է, որ «համբերող է,

բաղցրաբար, չի ամբարտավանում, չի գողգողում, չի գողգողում, ամեն բանի հավատում է, մշտապես հույս է տաում, ամեն բանի համբերում...»:

Գովելի է նման հանդիսության կազմակերպումը, եւ վստահաբար այն ամենք չպիտի մնա մանկական չիցե հոգիներում:

Հանդիսության ավարտին երեխաներին ու ուսուցչին շնորհավորեց դպրոցի տնօրենը եւ ապա հրավիրեց Ս. Թորգոմ արքեպ Տոնիկյանին՝ իր խոսքն ու օրհնությունը ողջուրդ աշակերտներին: Հայ տուրք իր խոսքում մասնավորաբար նշեց, որ քրիստոնեական հավատքով վախճանվող մեր դպրոցը, այսօր Հայ եկեղեցու եւ ժողովրդի համար պիտի լինի ամուր եւ անխորտակելի միջոցաբեր, լինի սրբազան դպրոցը, որտեղ յուրաքանչյուր հայորդու հոգու վրա գիտություն լույսի հետ միասին պիտի դառնի նաեւ հավատի ջահը:

Էդրա ԿԱՐԵՊԵՏՅԱՆ
Ուսուցչուհի

ԲԱՐՈՋԶԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ս. Էջմիածնի ԲՐԵՎ-ն լույս ընծայեց «Հոգեւոր գաղափար» մասնագիտի ժԸ գիրք: Մանուկ հասկայան կուրսին, «Երկնի ճանապարհ», որը հրատարակվել է Հայ եկեղեցու Հյուսիսային Ամերիկայի Արեւմտյան բեմի Ֆրեզնոյի Սուրբ Պողոս եկեղեցու (հոգեւոր հովիվ՝ Ս. Սասուն Ժ. Վրդ. Ջորջիայան) Հայաստանի քրիստոնեական դաստիարակության օժանդակության համեմատյանի մեկնատարությամբ: Բնագիրն աղի արեւելահայերենի են վերածել Հակոբ Բոսնյանը եւ Ս. Շահե Բ. Հայրապետյանը, որոնց, ստորեւ ներկայացվող «Երկու խոսքում» դասնվում է այս գրքի մատուցող հրատարակությունների մասին: Չնայած բուն երկի ստեղծման վաղեմությանը, այն այսօր եւս ընթերցվում է մեծ հետաքրքրությամբ եւ բանեագիծ նվեր է ամեն մի հավատացյալի համար:

«Այս գրքի չորրորդ հրատարակությանը կցված «Աղբ» - ում ծանուցվում է, որ այն աղեն երկու անգամ տպված է եղել Կ. Պոլսում, առաջին անգամ՝ 1865 թ. հեղինակի ծննդով, երկրորդ անգամ՝ 1889 թ. Պ. Հակոբյանի հրատարակությամբ, որն առաջինի մյուս վերահատկությունն է: Կրոնական ջերմ գագաթներով շարադրված այս գրքի նկատմամբ եղած հարաճուն հետաքրքրությունը ճարհներ եւս տրոհում է այն վերահի հրատարակել: Ժամանակի ընթերցողին հասկանալի դարձնելու նպատակով արեւմտահայ ժողովրդագիտական ռամկարանություններով շարադրված այս գրքը, երրորդ անգամը լինելով, 1897 թ. հրատարակվում է երուսաղեմում, լեզվական զգալի վերամշակումներով՝ համադասախան օրվա լեզվաճանաչի լույսին: 1907 թ. դարձյալ, երուսաղեմում այն վերահի հրատարակվում է ամենամ փոփոխություններով:

Սրբ չորրորդ հրատարակությունից էլ կատարված է ներկա արեւելահայերեն թարգմանությունը: Լիախույս են, որ այն լավագույն կծառայի իր բարձր նպատակին:

ԽՐԱՏՆԵՐ

Խորաքի արձանը դառն է, իսկ պրոպր՝ բաղոց:

Պերք է հարգել եւ մեծարել ռուսացիներին, ավելի բան ծնողներին, բանից նրանք կյանքի պարտաւոր հղան, իսկ արանք՝ բարձր կյանքի:

Հիվանդների բեռներ բարձրացնելը եւ անմիտներին մեծամարտությունը միեւնոյն բանն է:

Եթե որեւէ մեկը չի կամենում տրտմել, բող ոչ մեկին չորտմեցնի:

Բարեկամի վիրջը քո սեփականը համարիր եւ քո բարի շնորհով օգնիր նրան:

Սիրելիների ուրախության ժամանակ հարկավոր է հրավիրող գնալ, իսկ վիրջերի եւ փորձությունների ժամանակ՝ անհարկ:

Ովքեր ուրախության ժամանակ գգվում են բարեկամին, սակայն նեղության ժամանակ հեռանում, նրանք ժամանակը սիրողներ են, բայց ոչ բարեկամներ:

ԺԱՄԱՆԱՅ ԺԱՄԱՆԱՅ ԺԱՄԱՆԱՅ ԺԱՄԱՆԱՅ ԺԱՄԱՆԱՅ ԺԱՄԱՆԱՅ

Լրացնելով բառադրան՝ կենսոճական ընդգծված տողում կկարդաք
Հիսուս Քրիստոսի խոսքերից մեկը՝ ուղղված սամարացի կնոջը,
Կինը ասաց Նրան. «Գիտե՞ս, որ Մեսիան՝ Քրիստոս կոչվածը, կգա. երբ Նա գա, մեզ ամեն ինչ կդասե՞ս»: Հիսուս ըրան ասաց. «.....»:

1. Միջնադարյան ժայռափոր վանք: 2. Անանիա, որդեգրական, գանգատներ ... 3. «... բարբառող լանդապետ»: 4. Գեո Եգիպտոսում: 5. Քաղաք, որ Աստված կործանեց Տեղացիների մոլորության լույս-ճառով: 6. Միջնադարյան հայ բազմաճյուղի արվեստագետ: 7. Պետրոս առաքյալի անունը եբրայերեն: 8. «Ասանա ծնե» եղբոր հերոսները: 9. Ժամանակի միավոր: 10. Արարել: 11. Արագավազ չվող թռչուն: 12. Հայոց թագավոր Բագրատունիների տոհմը: 13. Ջիհ սարա՝ լույսահաստված այծի մորթում: 14. Կրոնի գիտելի: 15. Մեծնախնայի համալսարանական ֆաղափ: 16. «Անա եւ ... եմ դնում ձեզ հետ, ձեզանց յեռյ եկող սերունդների հետ»: (Ծննդը, Թ): 17. Հայկական հնամո ռեզնան: 18. Բաժնու վերջերի: 19. Երուսաղեմի Հայոց լուսահարի անունը: 20. Ավետարան: 21. Լեւ Նեմեսյան Հայաստանում: 22. Երվանդադեհի ճյուղերից: 23. Ուրախություն: 24. Բնագրված հնգամարտ: 25. Հայր Աղաթոնի անունը: 26. Մասնեղական կրոնի գերագույն աստիճանը: 27. 5-րդ դ. երկրորդ կեսի հայ մեկնիչ, թարգմանիչ, ճառար: 28. Լծկան անասուն: 29. Պատերազմ գործի: 30. Քառի որդու անունը (Ծննդը Թ, 18): 31. Ժ դարի հայ հայրենի վանական, որ սրբերի շարքն է դասվել: 32. Լավատեղյակ ամը: 33. Պատերազմ, ինչպես ... 34. Մասնագիտություն: 35. Վան ֆաղափ անուններից մեկը: 36. ... Գեոստար Լ կարող լինի: 37. Հունական ազգային լույս:

1	8	11		19	22	24		28	29		32	35	
	5			15				25					
	4			12								36	
					18	21			30				
			7			20	23						
2	3	6		9	10	14	16		26	27		33	34
						13	17				31		37

ՆԱԽՈՐԴ ՀԱՄԱՐԻ ԲԱՆԱԾՈՂԹԱՅԻ ԳԱՂՏՆԱԳԻՐԸ.
«ՏՈՒ ՍՈՒՐԻ ՀՈՒՓՍԻՄՅԱՆ»:

- ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ. 1. Մարտիրոս: 2. Մերովին: 3. Երվանդաշատ: 4. Տասն-
նորը: 5. Դուրմ: 6. Միջերկրական: 7. Ներքող: 8. Կրիմ: 9. Մահաբալ: 10. Խառն-
Տասն: 11. Մոֆիա: 12. Արգինա: 13. Ափսե: 14. Եսայի: 15. Բաաիակ: 16. Կարին:
17. Նիկողեմոս: 18. Սիրավան: 19. Նորավանք: 20. Քեսաբ: 21. Բնորդ: 22.
Դպրոց: 23. Ցանկ:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկաթաբաթեր
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝ Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ ֆարգություն
կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Կարեն Մաթեոսյան
Գրանցման վկայական՝ 624, Դասիչ՝ 69333
Խմբագրության հասցեն՝ Բ. Վաղարշապատ, Ս. Գայանեի եկեղեցի,
Քրիստոնեական դաստիարակության եւ ֆարգություն կենտրոն
Հեռախոս (8+259) 56780
Արտատպություն կատարելիս հղումը «Քրիստոնեայ Հայաստանին» դարձադիր է:
Նյութերն ընդունվում են մեկնագիր փոքր չափով:
ՄԱՅՐ ԱՌՈՒ Ս. ԷՍԻՄԻՆԻ ՏՊԱՐԱՆ
Ստորագրված է տպագրության 12. 06. 1999 թ.
Տպարանակը 2000 Գինը՝ 50 դրամ
ԽՆԴՐՎՈՒՄ Ե ԹԵՐԹԸ ԶՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՈՎ:
ԿԱՐԱՆՈՒՄ ԶԵՆՈՒ ԱՅՆ ՏԿԵԾ ՄԵԿ ՈՒՐԻՇԵԼ: